

nents als n.º 4 i 80 del nomenclàtor marítim); sento *s aumángræ* com a nom d'un sementer a Solleic, i hi ha a Sa Morella d'Andratx tota una *Coma de s Umángræ*. Si podem fer cas d'AMAlcover, a Valldemossa s'hauria conservat la forma *aumagra* com en àrab, sense propagació de nasal (BDLC XIII, 40).

Encara que el mot s'ha propagat molt cap al Nord, dins el Princ. —i se sent no sols en les comarques centrals (Eramprunyà, St. Llorenç del Munt) sinó més al Nord, si bé potser propagada pels excursionistes que des de fi del segle passat marquen els camins amb mangra—, no és pertot: a l'Alta Ribagorça diuen *anírya* (no sols com a nom del Serrat de l'A., sinó el mot viu, com m'informen a Abella d'Espés, 1957); derivat d'un verb *enrojar*, *-oiar*, 'almangrar', d'un encreuament amb el qual resulta *manroja* en el dialecte del maestr. (AlcM). A l'Alt Aragó anoto una estranya variant *anagre*: a Canfranc hi ha les *Cuevas del Anágre*, d'on treien l'usat per marcar les ovelles (1966): potser encreuament amb un verb mig-savi *en-ocrar*?

DERIV.: *Mangrat*. De la forma valenciana *almànguena*: *manganejar*. *Almangrar* (-nguenar, Busa-N. i J. G. M. supra). *Almanguenada*.

1 L'ed. de 1507 porta *almaguena* i «*almagonar*: rubrica inficío», però com que les quatre entrades van juntes sense interrupció (A-v-5) potser totes dues variants en *-ag* i en *-go* són err. tip., per bé que només la primera d'aquestes apareix corregida en l'ed. de 1561. Tanmateix l'ed. NCL del *Curial* ha llegit una variant sense la primera nasal: «en algunes gerres tenia soterrat tot lo seu thesor; e trobaràs en la paret tres ralles de *almàgena*: tantost, al peu, estan les gerres» (III, 139).

Mangrana, V. *magrana* *Manguela*, V. DCEC (*mangante*, MANDANGA) *Manguera*, *manguerot*, *manguí*, V. *mànega* (MA) *Manguil*, V. *manganell* *Manguinet*, *manguito*, V. *mànega* (MA)

MANÍ, 'cacauet', del cast. americà MANÍ, mot taíno (DCEC). No és mot català.

MANIA, pres del gr. *μανία* 'bogeria', derivat de *μαννομαι* 'sóc boig'. □ 1.ª doc.: c. 1500, Cauliac; 1695.

«*Mania*, *oradura*: furor, furens insania» i «*manitich*, *orat*: furiosus, fanaticus, furiose insanus ---», «*hipocondriac*: mig *maniàtic*: atra bile paene ad insaniam suffusus», Lacav.; els diccs. del S. XIX registren el significat atenuat: «extravagància», Belv., «extr., tema, capritxo; desitg, afecte desordenat de alguna cosa», Lab. 1840. Sovint en els escr. Renaix.: «qu'en lo teatre, en lo llibre y en los diaris y revistes --- 's posés a ridícol aquest vici al desorde, aquesta propensió al escàndol, y que condempnessin, per tots los medis que pot trobar lo ingeni, aquesta *mania* de volguer aparèixer xistosos en cassos y ocasions, més que's tinga de faltar, per semblar-ho, a la urbanitat y a la decència», EmVilanova (*Esc. Barcelonines*, p. 127).

DERIV.: *Maniàc*, pres del b. ll. *maniacus*, alteració

del gr. *μανικός* 'boig', per influència dels nombrosos hel·lenismes en *-iacus*: en cat. (i cast.) de primer apareix accentuat a la *a*: «quant concebran / --- / de pare blanc / hauran fill negre; / de sà y alegre, / de seny catòlic, / fill malencòlic / e *maniàc*; / d'hom fort, fill flac, / desfigurat, / leig, morfeat», JRoig (*Spill*, v. 8875). El que esdevingué popular en català és *maniàtic* [Lacav.], que també surt ja en b. ll. *maniacicus*, segurament emmotllat sobre *fanaticus*; «d'una vinya a l'altra, d'una figuera a l'altra, sonava el tirit-tirit melangiós i fatídic, amb el qual es cridaven els lluers; es diria que aquells moixons eren uns petits *maniàtics*, que, avorrits de la vida, haguessin resolt suïcidar-se i s'instessin uns amb altres a realitzar-ho, amb aquell crit melangiós i repetit ---», Ruyra (*La Parada*, p. 64); a la Vall de Cardós usaven, però, *maniàtik* en el sentit de 'foll, boig' (Esterri de C., 1934). *Maniejar*; *maniquejar*.

Maniós. +*Emmaniar-se*: en un full autògraf de Fabra, on prenía notes sobre la derivació (amb vistes a la Gram. de 1942-48, vaig veure aquest mot escrit clarament, si bé després hi passà ratlla com si després de pensar-hi madurament li hagués desplagut); jo també crec haver-lo sentit algun cop («és un home molt *emmaniat*» 'carregat de manies').

CP.: *Manicomí* [Lab. 1864]; fins llavors se n'havia dit *casa d'orats* o *bogeria*; compost savi amb el verb *καμείω* 'jo cuido, curo d'algu', segons el model de *nosocomí* (també it., cast i port. *manicomio*, que manquen encara en els diccs. del S. XVIII). +*Manicomial* 'insensat, de boig furiós', el recordo usat des dels anys 30.

Manica, V. *mena* *Manicat*, *manicle*, V. *mà Manicomí*, V. *mania* *Manicula*, *manicur*, *manicura*, *maniejar*, V. *mà Maniella*, *manifactori*, *manifactoria*, *manifasseig*, *manifassejar*, *manifasser*, *manifasseria*, *manifassor*, *manifatura*, *manifest*, *manifestació*, *manifestador*, *manifestant*, *manifestar*, *manifestiu*, *manifllejar*, *maniflleta*, *màniga*, *manigar*, *manigó*, V. *mà*

MANIGUA, del cast. antillà *manigua*, probablement mot taíno de les Grans Antilles. □ 1.ª doc.: DOrt.

Manigueta, *maniguill*, *manijo-manejo*, V. *mà*

MANIL, 'espècie de davantal o tovalla', mot comú amb el port., cast. i oc. ant. *mandil* id., així com amb el b-gr. *mandíli* i l'àr. *mandíl*, que foren manlleuats del ll. MANTÈLE 'tovalla, tovallola', i des del baix-grec o des de l'àrab (més probablement per confluència de les dues vies) passà ja des d'antic a les llengües romàniques. □ 1.ª doc.: *mandilis*, doc. cat. en baix llatí, de 1160: en els banys comtals de Bna. R. Bg. iv contribuïa amb «quidquid exinde fuerit opus de cubis, de vassis, de galletis, de *mandilis*, de caldarius» (Ca. Candi, *MiscHiCa*, I, 202), és a dir 'tovalletes'.

Sovint usada com a manta de cavalcadura, o per enxugar-li la suor: «les bèsties de sella, fre e cabestre, e